

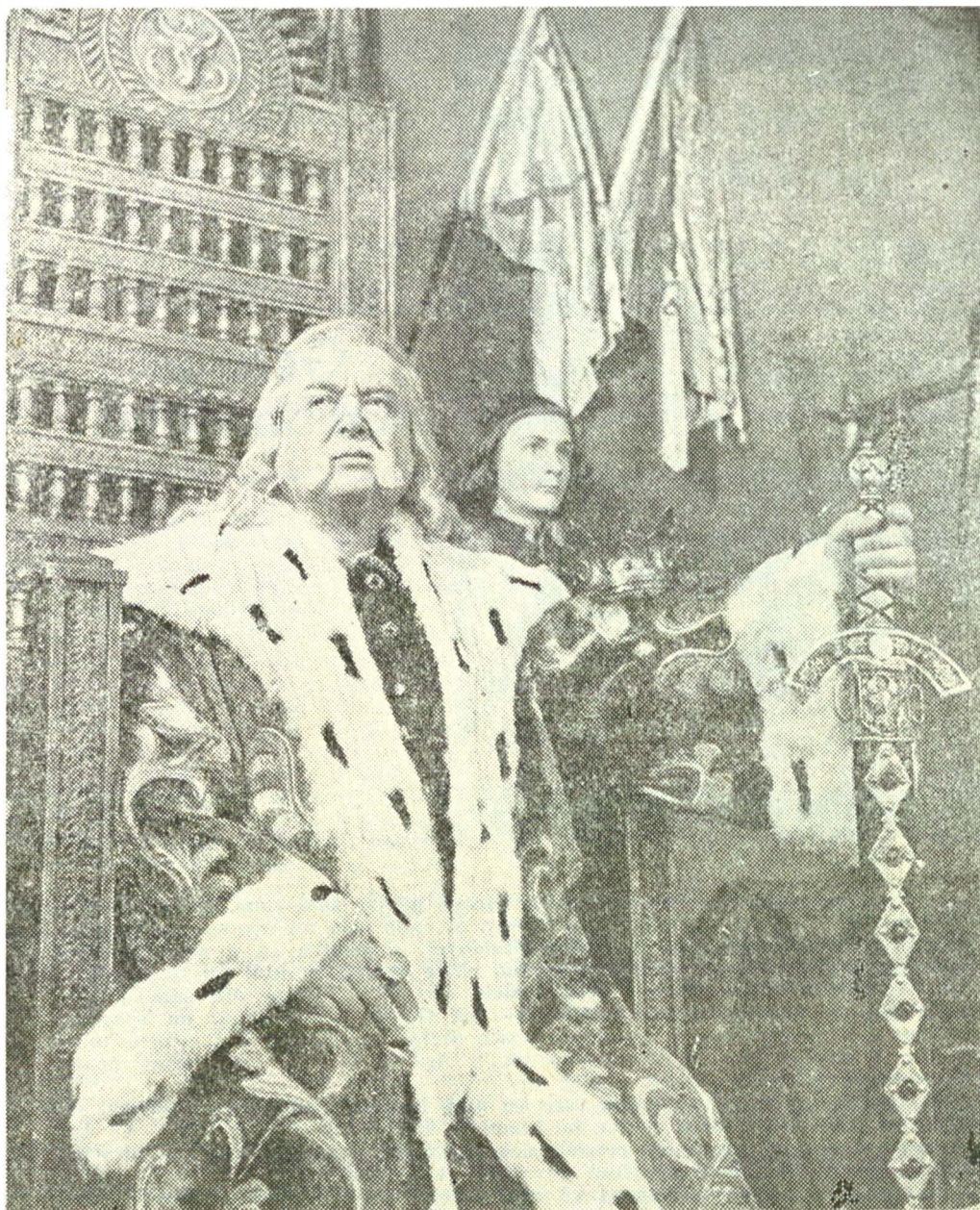
George Calboreanu

Așadar, meșterul Calboreanu ne-a părăsit pentru totdeauna. Cu el se duce ultimul mare voievod al teatrului românesc. Și spun asta nu pentru că l-a intruchipat ca nimeni altul pe Ștefan al Moldovei, ci pentru că a stăpinit scena națională saizeci și șapte de ani, întrecind chiar domnia eroului lui Delavrancea. Am surprins, într-una dintre nenumăratele seri cind legeam din sală urmărit de glasul — inimitabilul, neuitatul! — lui George Calboreanu, un spectator spunind: „Nu știu cum a arătat în viață Ștefan cel Mare, dar, pentru mine, Ștefan e numai acest neîntrecut artist!”. Așa a fost și va rămâne pentru generații întregi.

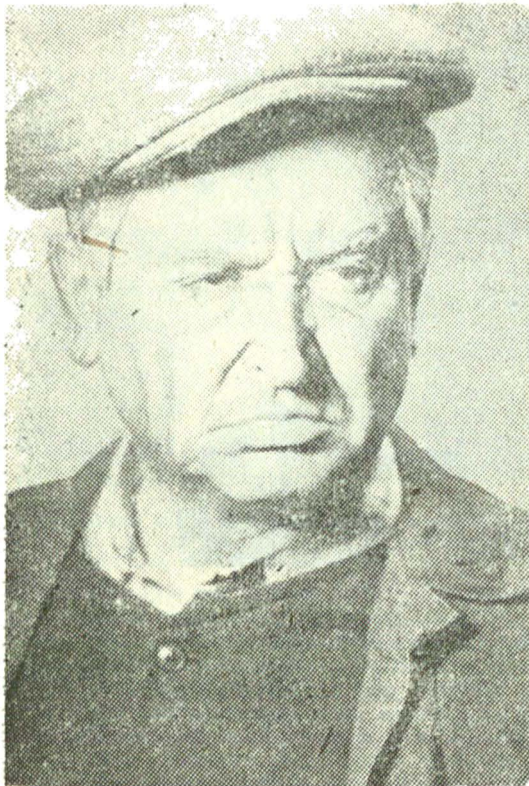
Ceea ce e însă formidabil, ceea ce m-a fascinat totdeauna la țăranul din Turnișor care s-a născut parcă în hlamida voievodală a fost faptul că lasă în urmă o imensă galerie de personaje, o adevărată frescă de tipuri și caractere umane de o diversitate nealinsă — după cunoștința mea — de nici un alt artist dramatic. Am convingerea că arta actorului de excepție rămâne o taină care se dezvăluie la nesfârșit în ani lungi de muncă, de pe băncile școlii pe scindura scenei. Așa a fost Calboreanu.

L-am văzut pentru prima oară — foarte tânăr — în rolul mut al lui Rumân Grue din Vlaicu-Vodă. Juca alături de Aristide Demetriad, interpretul celebrului personaj al lui Davila, pe care mai tirziu l-a recreat și el. Fără a rosti un singur cuvint, Grue a fost o prezență egală cu a Domnitorului. Așa l-a gândit și Davila: doar reprezintă poporul, cum spune Vlaicu — „pavăza și brațul meu”. Dar ciți interpreți au reușit această performanță?

Atunci nu mi-am dat seama, dar pe măsură ce lumea de personaje creată de Calboreanu se năștea, am înțeles că sălășluiau neștiute nici de el, în muțenia aceea atotgrăitoare. Și ce lume! S-ar putea spune: o enciclopedie de roluri. N-am la îndemână lista lor. Alcătuirea unei asemenea liste ar fi extrem de elocventă, de folositoare, de plină de învățăminte. Dar retrăind din memorie

neuitatele sale spectacole, pot să afirm că n-a existat dramaturg important, din indiferent ce țară, care să nu-și fi găsit în Calboreanu interpretul. Trecea de la repertoriul clasic la cel modern cu aceeași dezinvoltură cu care schimba sacoul cu costumul Je çpocă. L-am văzut în Hamlet, în Un dușman al poporului, în Egor Buliciov, în Trenul blindat, și în haina de muncitor a lui Petru Arjoca din Cetatea de foc, unde a dat viață oțelului reșițean cu aceeași grandoare ca a domnului Moldovei. Cînd, îndată după război, a fost distribuit în rolul unui secretar de partid, într-o piesă sovietică — figură cu totul inedită pentru el pe vremea aceea —, și l-a jucat de parcă o viață întreagă a îndeplinit asemenea sarcină, l-am întrebat: „Cum ai reușit, meștere, să compui

Două creații memorabile : Petru Arjoca din „Cetatea de foc” de Mihail Davidoglu și Egor Buliciov din piesa omonimă de Maxim Gorki

astfel personajul?”. Mi-a răspuns : „Am cetit rolul și am văzut că e un om de omenie. Așa l-am croit.”

La prima vedere, era un „temperament dramatic prin excelență”, cum se spune de obicei în critica „de specialitate”. Dar cite ascunzișuri erau în acest temperament plămădit din nu știu ce aluat miraculos ! Din ascunzișurile astea răsărea, cind nici nu te așteptai, un haz cu totul personal, care stirnea hohote de ris. Nu era hazul unui obișnuit actor de comedie. Hazul lui Calboreanu avea ceva cind ponosit, cind morocănos, cind mucalit, cind imbufnat, cind circotaș, cind colșos. Așa s-au născut Spirache din Titanic-Vals sau Chirică din Omul cu mîrșoaga, pe care — de necrezut ! — i-a interpretat în premieră absolută. Ca să nu mai vorbesc de memorabila sa creație din Bădăranii lui Goldoni ! Era atît de conștient de resursele infinite ale talentului său, încît se lăsa ispitit de cele mai contradictorii, mai năstrușnice experiențe scenice. De asta și-a dat seama Sică Alexandrescu — neintrecutul Iscoditor al „ascunzișurilor” actoricești — și așa s-a născut surpriza Bădăranilor.

După atîtea și atîtea „bronzuri”, era mereu în căutarea unor roluri noi. Acum vreo cincisprezece ani, îmi spunea că n-ar vrea să-și încheie cariera fără să joace Danton, Galilei și... Burghezul gentilom. Și mă întreba căruia dintre regizorii tineri pe care-i urmărea cu interes să se adreseze „în vederea începerii studiului”. Cit simț de răspundere profesională în această permanentă căutare !

Din păcate, splendidele proiecte au rămas proiecte. Într-o bună zi, devenise pensionar. Și, cu toate că era în plină putere de creație, activitatea sa a încetat. Se zvoniște că ar fi bolnav. I-am telefonat. Mi-a răspuns, apăsînd pe fiecare cuvînt : „Sînt bolnav de urît, dragule !”. Mi-am amîntit, în clipa aceea, de ceea ce scrisese cu ani în urmă într-unul dintre caietele-program ale Teatrului Național, citîndu-l pe Oscar Wilde : „La bătrînețe, ceea ce e dramatic nu este că îmbătrînim, ci că rămînem tineri”. Iar în continuare, adăugase un gînd care-l persecuta : „Adevărul este că nu viața în luminile rampei ne obosește, ci despărțirea de focul ior. Nu freamătul cabinelor și al culiselor sună tristul semnal al anilor ce s-au scurs, ci tăcerea camerei tale”. Cit adevăr e în cuvînt-

Pe șantierul
noului
Teatru
Național, 1969

tele acestea, o dovedește prezența Silviei Dumitrescu-Timică pe scena Teatrului „Nottara” în fenomenul care se numește Micul infern. Venerabila actriță, din aceeași generație cu Calboreanu, e un exemplu grăitor despre justetea legiferării din trecut a dreptului marilor actori de a face parte „pe viață” din cadrele Teatrelor Naționale. Deși, din păcate, tradiția s-a pierdut, Teatrul „Nottara” a găsit cu cale, spre cinstea sa, să nu-i răpească admirabilei veterane — și nici publicului — bucuria luminilor rampei. Iată de ce, acum, când glasul lui Calboreanu mai poate fi auzit doar prin intermediul „Fonotecii de aur” a Radioului, mă urmărește obsesiv acel „sint bolnav de urit!...”. Și mă gîndesc ce binefacere ar fi fost, și pentru el și pentru spectatori, dacă măcar o parte din ultimii săi ani nu i-ar fi pierdut „în tăcerea camerei” sale !

În așteptarea monografiei

George Calboreanu nu vorbea despre sine. Cîndva, I. Massoff l-a convins cu greu să destăinuie fapte de viață în ziarul **Rampa**. A făcut-o indiferent la precizia documentară. Mai ales tinerețea și-o dorea așezată „sub pecetea tainei”. Răzbișe de jos, ca un personaj gorkian. Prin anii '50, pe o „fișă de cadre”, a declarat — în gustul vremii — că nu are nici un fel de studii.

După reluarea, în 1956, a **Apusului de soare**, s-a petrecut un fapt fără precedent în istoria teatrului nostru. G. Calboreanu a devenit actorul unui singur rol. Oricare altă întrupare scenică a fost raportată la covârșitoare creație. În tot ce s-a scris despre el, din 1956 încoace, s-a fixat efigia voievodă a partiturii moștenite de la Nottara. Despre acest actor clasic, interpret a 343 de roluri

pe scena națională (cifra îi aparține), nu avem nici un studiu fundamental. Cîți mai știu azi că G. Calboreanu a interpretat marelui repertoriu, de la Sofocle la Ibsen și Pirandello, de la Shakespeare la Caragiale? Tudor Mușatescu, G. Ciprian, Mircea Ștefănescu, V. Eftimiu îi datorează și lui capitolele din istoria artei noastre scenice. **Colata de foc** a lui Davidoglu nu poate fi așezată în viața teatrului contemporan fără el.

Pînă și trecerea în neființă se petrece în jurul datei aniversare a evenimentului care i-a pecetluit destinul: acum 50 de ani, în 1936, la 12 septembrie, purta înțiași dată hlamida „sfîntului de la Putna”.

Ca să avem măsura exactă a forței lui scenice — printre cele mai copleșitoare din cîte s-au manifestat sub reflectoarele teatrului românesc — trebuie să-i cunoaștem viața. Existența acestui creator cere imperios o monografie.

Cu spîta urcînd în vechime, G. Calboreanu este fiul plugarului Gheorghe și